

Az elektronizált kormányzás

Beszélgetés Horváth János kormányfőtanácsadóval,
az Informatikai Tárcaközi Bizottság titkárával

Az elmúlt nyáron új lendületet kapott a kormányzati informatika, július elsejétől élesben üzemel az elektronikus levelezési rendszer, s egy sor feladathoz a korábbinál magasabb szintű hardver-szoftver háttér támogatja a kormányhivatalok, a parlament vagy akár a helyi közigazgatás munkáját. Az e téren szerzett tapasztalatok, az Informatikai Tárcaközi Bizottság előtt álló feladatok, a minisztériumok és a miniszterelnöki hivatal e-mail rendszere, illetve a kormányzat informatikai elképzelései alkotják az alábbi interjú témáját, amelyet Horváth János kormányfőtanácsadóval készítettünk. Elsők kérdésünk a Bizottság előtt álló feladatokra vonatkozik.

Horváth János: Az Informatikai Tárcaközi Bizottság első dolga a szabadságok után az 1996-os előterv megbeszélése lesz. Át kellene tekintenünk azokat a projekteket is, amiket beindítottunk, ezek között van néhány kiemelt nagy projekt is, aminek a keretében például meg kell oldanunk a kormányzatban az irodai ügyvitelt és az iratkezelési problémákat. A megoldásnál figyelembe kell vennünk a nem régen megjelent – a levéltári- és az államtitokról szóló – törvényeket is. Vannak jogszabályelőkészítési projektek és természetesen tovább folytatódik a kormányzati elektronikus levelezési rendszer fejlesztése is.

Monitor: Talán nem minden olvasónk van pontosan tisztában a Bizottság szerepkörével. Segítenél?

H.J.: Az Informatikai Tárcaközi Bizottság szakmai anyagokat vitat meg folyamatosan; ajánlásokat fogad el; pénzügyi kérdésekben, támogatásokban, projektek indításában dönt; értékeli a projekteket; konferenciákat és mindenféle szakmai bemutatókat szervez stb. Sok Neumann Társasági konferencián is részt veszünk, ugyanis minden fórumot megragadunk, hogy elmondjuk: az informatika a kormányzásban is működik.

Monitor: Íme, ez is egy fórum...

H.J.: Élek is vele, ha van hely. A feladataink egyébként két nagy csoportra oszthatók.

Egyrészt a kormányzatban igyekszünk a megfelelő infrastruktúrát megteremteni. Ezek közé tartozik a levelező rendszer, a tárcánál létrejött egy viszonylag homogén számítástechnikai eszköz-állomány, telekommunikációs rendszereket fejlesztünk. Másrészt tárcaközi vagy pilot projekteket szervezünk és irányítunk, például foglalkozunk a törvényelőkészítés és az iratkezelés informatikai támogatásával, s ebbe a körbe tartozik a szoftver egységesítésre való törekvés is. A minisztériumi gépeken szeptember közepéig csak jogtiszta és minőségi szoftver lesz. Megmondom őszintén, engem nagyon bántott az, hogy Magyarországról az terjedt el, itt mindenütt lopott szoftverekkel dolgoznak. Ezért is tartottam kiemelten fontosnak, hogy az államigazgatás háza táján rendet csináljunk. A konkrét beszerzéseken kívül egyre több ajánlást és szabványt dolgozunk ki, a rendszer-tervezéstől a biztonságtechnikáig. Vannak anyagaink a stratégiai tervezésre, a strukturált rendszerfejlesztési módszertanra, a biztonságtechnikára, rendszeresen, fél-évenként közreadjuk a nyílt-rendszerű termékek listáját, most készítettük el a szoftverdokumentációs szabványt, jön a minőségbiztosítás 9000-es szabványának alkalmazása a kormányhivatalokban stb. Mindez hosszútávú megalapozása az informatikai kultúrának a kormányzati szférában.

Monitor: Nyáron indult a kormányzati elektronikus levelezés. Hogyan állt össze a rendszer, és mik az első tapasztalatok?

H.J.: A kormányzati levelező rendszer 1995 július 1-től üzemel, közel 1200 állomás van bekapcsolva. Az EDS volt a rendszer fővállalkozója és egyben a rendszer integrátora. Sok hazai és külföldi alvállalkozó is volt, a legjelentősebb az ICON, mint a SUN helyi disztribútora, a KFKI Networx, ők a levelező szoftvert szállították, külföldről vették az Infonet szoftvert. Voltak kisebb beszállítók is, mint például az MTA SZTAKI. Az első ütemben a hálózatba a minisztériumokat kötöttük be. A második ütemben a közigazgatási szervezetek egy részét is bekapcsoljuk, mint például a minisztériumi irányítású megyei szervezeteket, de már tárgyalunk, hogy az Állami Számvevőszék, a Legfelsőbb Bíróság, a Legfőbb Ügyészség, a Parlament és az Országgyűlés is bekapcsolódhasson a rendszerbe. Ezek a tárgyalásaink annyira konkrétak, hogy valószínűleg szeptember-októberben a felsorolt szervezetek bekötése már meg is történik. A bekapcsolódáshoz központi támogatást is adunk. Az év végéig az állomások száma 3000-re fog növekedni. Azt hiszem, hogy ez egy nagyon komoly lépés az „elektronikus kormányzás” irányában.

Monitor: *Persze nem szabad úgy tennünk, mintha minden csak most kezdődött volna a kormányzati informatikában. Volt itt valamikor a miniszterelnökségen például egy cc:mail...*

H.J.: Igen, az egy kísérlet volt, az volt a tanulópenz. A gépeket természetesen ebbe az új rendszerbe is bekapcsoltuk, esetleg tartalék gépként szolgálhatnak, a cc:mail szoftvert nem használjuk. Magát a cc:mail levelezési hálózatot is megszüntettük. A PC-s korszakot semmiképpen sem kell megtagadni, de azért attól messze jutotunk, mondhatjuk, hogy a harmadik technológiai szintig, mert vannak már PC-k, munkállomások, UNIX szerverek, a rendszerben már csak nagyszámítógépünk (mainframe) nincs. A felkészülés azonban már erre is megkezdődött. Ez a jelenlegi infrastruktúra, amit itt most megvalósítottunk jó alapot teremt arra, hogy a nagyszámítógépek irányába továbblépjünk.

Monitor: *S merre léptek tovább az elektronikus levelezés terén?*

H.J.: A folytatást az önkormányzatok jelentik, bár megjegyezném, hogy az önkormányzatok száma túl nagy: 3163. Az önkormányzatok 63 százalékánál a település lakóinak a száma kevesebb, mint ezer. Azt hiszem, hogy a rendszerbe nem több, mint 250-300 önkormányzat bekötése látszik racionálisnak. Egyébként hadd emlékeztessenek arra, hogy az Európai Közösség tagországában is csak a jövő évtől válik általánossá a kormányzati szférában az elektronikus levelezés, semmivel sem vagyunk lemaradva, sőt, hozzánk viszonyítva több nyugat-európai ország is késésben van, például a franciák is.

Monitor: *Ez igaz, de franciáknál ott van a MINITEL, ami a külön közigazgatási levelező*

rendszer valószínűleg feleslegessé teszi.

H.J.: Így igaz, sőt más hálózatok is vannak, de lesz kormányzati levelező rendszerük is, aminek a megvalósítását későbbre tervezik.

Monitor: *Mik a magyar rendszer legfontosabb jellemzői?*

H.J.: Minden egyes minisztériumban van egy-egy nagy teljesítményű SUN szerver. Van egy tartalék egység is, tehát összesen 16 ilyen gép van a rendszerben. A központ itt van nálunk a Miniszterelnöki Hivatalban. Az egész rendszert az Informatikai Tárcaközi Bizottság felügyeli és az Informatikai Koordinációs Iroda működteti. A rendszer maga fa struktúrában épült fel, például a Belügy gépéhez fog kapcsolódni a rendőrség és a már említett önkormányzatok is. A bizottság dolga a hozzáférési azaz elérési jogok meghatározása és azok érvényesítése. Az egész rendszer a postai levélkézbesítési szisztéma szerint épül, itt is megtalálhatod a főpostát, a kerületi postahivatalokat és a postafiókokat is.

Monitor: *Ha jól értem, akkor a minisztériumi szerverek tulajdonképpen a kerületi postahivatalok, ami annyit jelent, hogy egy a belügyből feladott és a belügybe címzett elektronikus levél nem jön el a központi gépbe, hanem a kézbesítést a helyi szerver a saját postaládáján keresztül elintézi.*

H.J.: Az az elv, hogy két levelező között a kapcsolatot mindig a legközelebbi csomópont zárja. Ha például a Belügyminisztérium egyik munkahelye ki akar menni az Internetre, akkor a jelenlegi szabályok szerint ezt csak rajtunk keresztül tudja megtenni. Van egy WWW is a Miniszterelnöki Hivatalban és most készítjük elő, hogy a különböző tárcáknál is jöjjön létre egy-egy WWW funkció, aminek a segítségével

a bel- és külföldi érdeklődők a közérdekű adatokat le tudják majd kérdezni. Ezek a rendszereken rajta lesz minden közhasznú információ. Azt reméljük, hogy egy ilyen szolgáltatás meg fogja változtatni a kormányzattal szembeni ellenérzéseket is, mert így lehetővé válik a törvény által meghatározott információk közzététele.

Monitor: *Kinek a felelőssége a hálózat építése és ki finanszírozza például egy új csomópont létrehozását?*

H.J.: A megoldás minisztériumonként eltérő. A Belügyminisztériumban például olyan sok a bekapcsolt állomás száma, hogy oda eleve több csomópontot kellett beállítani. Egy másik példa a KTM vagy a KHVM, ahol egy-egy megyében egy-két szervezet van, mint például a közlekedési főfelügyelet, vagy a környezetvédelmi Igazgatóság, ott egy-egy állomás bekapcsolása bőven elegendő volt. Később, ha majd a levelezési kultúra terjed, akkor egy-egy szervert is be kell majd állítani. Az első rendszert, amikor a minisztériumokba tettünk egy-egy csomóponti gépet, központi finanszírozással valósítottuk meg, minden további fejlesztés már saját erőből történik, ha netán újra kapni fogunk valami központi pénzt, akkor közösen fogjuk elhatározni, hogy abból mit fogunk finanszírozni.

Monitor: *Hogyan lehet az egyes állomásokat felhívni? Mindegyik állomásnak meg van a maga e-mail száma?*

H.J.: Kétféle állomás van. Vannak vezetői munkahelyek, amelyek kiadmányozási joggal rendelkeznek, ezeket nem név

szerint, hanem funkcióra utalóan azonosítjuk, például akár melyik minisztérium közigazgatási államtitkára estén a személy változhat, de a cím ugyanaz marad. A rendszer lehetővé teszi azt is, hogy a résztvevők névre szóló leveleket is küldhessenek. Külön probléma a levelek iktatása, ugyanis a levelek egy része a hivatalos iktatási rendszerből kerül a felhasználókhoz. Most dolgozunk azon, hogy az archiválás és ügyvitelkezelés teljes egészében része legyen a folyamatnak, ilymódon az elektronizált iroda is megvalósuljon. Az persze egy hosszabb időszak lesz, amíg a papírmentességet elérjük, mert az emberek még mindig szeretik az írásokat kinyomtatni és úgy átnézni, a képernyő még nagyon sok embernek meglehetősen idegen. Előbb vagy utóbb azért csak eltűnik a papír, még akkor is, ha nekem ezzel kapcsolatban egyelőre fenntartásaim vannak.

Monitor: *Milyen védelem van a rendszerben? Jelzi-e a hibákat, a tilos belépéseket, a jogosulatlan használatot?*

H.J.: Jelenleg ezen a rendszeren csak publikus adatok továbbítása lehetséges, államtitoknak minősülő adatokat tilos a rendszerre rávinni. Most készülünk fel arra, hogy ilyen típusú leveleket is rá lehessen a rendszerre tenni. Meg kell mondanom, hogy a rendszer védelmét úgy csináltuk meg, hogy már most is megfelel a most érvényes és – valljuk be – nem túl tökéletes TÜK szabályoknak. Van jelszós védelem, a rendszer mindent jelez: ki nyúlt hozzá, ki mit kérdezett le, mindent regisztrálunk. Az igazi nagy védelmi rendszer majd csak az év végére lesz várható, ma még korai lenne, hiszen lényegében a bevizsgálásnál, s bizonyos kezdeti hibák kijavításánál tartunk. Ezenközben követni is kell az installált szoftvert, ez is most megy.

Közben megjelent egy-két új szoftver is, azt a rendszerbe telepítjük. Újabb szoftvert teszünk a munkaállomásokra is, ami 1200 vagy 3000 munkaállomás esetén nem kis munka.

Monitor: *Csodálkozom. A munkaállomások új vagy felújító szoftvereit nem a hálózaton külditek le a munkaállomások gépeire?*

H.J.: A központi szoftver felújítás egyelőre nem megy, le van tiltva. Éppen az említett rendszerfigyelés miatt éreztem ezt szükségesnek. Emberi számítás szerint az év vége felé kerülhet sor a távdiagnosztikára, a távmenedzselésre és akár a programoknak a táv-letöltésére stb.

Monitor: *Mi a helyzet a vírusokkal, hogyan védekeztek ellenük?*

H.J.: A védelem szempontjából tárcánként eltérő a gyakorlat. Egyre jobban terjed, hogy a floppy olvasók le vannak tiltva és az ismeretlen floppykat nem engedik a hálózatra kapcsolt gépeken beolvasni. Ugyanakkor egyre többen dolgoznak a hétvégén otthon, valamiképp biztosítani kell, hogy munkájuk vírusveszély nélkül beolvasható legyen. Ezeket a floppykat egy központi helyen megvizsgálják és ha vírusmentesek, akkor ott olvassák be a rendszerbe. A miniszterelnökségi hálózaton általában nincs floppy-s hozzáférés...

H.J.: Csak azt tudom, hogy a nagy rendszerre még a minisztériumokból sem tudott bejutni a vírus, állandó ellenőrzés és biztonságvédelmi felügyelet is van, oda a vírus nem tud bekerülni.

Monitor: *A kormányzati emberek mennyire használják ezt az új levelezési lehetőséget?*

H.J.: A statisztika arról árulkodik, hogy a rendszer alkalmazása az elmúlt fél évben dinamikusan növekedett. A központi diszpécser szolgálat követi a forgalom alakulását, de mi csak azt tudjuk regisztrálni, ami rajtunk, a fő csomóponton ment keresztül, ez a forgalom már a próbaüzem alatt, januártól júniusig az ötszörösére növekedett.

Monitor: *Idegenkedés nincs is?*

H.J.: Valójában senki nem meri kimondani, hogy nem akarja a rendszert használni, legfeljebb nem használja, mert abból nagy baj nem lehet. Türelmesek vagyunk, mert előbb vagy utóbb egyre többen lesznek a hálózat rendszeres használói, ha látják, hogy az mennyire megkönnyíti az életüket. Most azon dolgozunk, hogy bebizonyítsuk, a hálózat költség-oldalról is gazdaságos, ha ezek a számításaink meglesznek, akkor nem lesz kétséges, hogy a rendszert széleskörűen használni fogják. Az első számításaink szerint az elektronikus levél 14-szer olcsóbb, mint a normál levelezés, persze, ha nem figyelünk oda, a telekommunikációs költségek is nagyon hamar megugranak. Ezért újra kell gondolnunk a konfigurálást, mert elképzelhető, hogy a nem olcsó X.25-ös hálózatról át kell térnünk a bérelt vagy esetleg a saját tulajdonú hálózatra. Most mindent mérünk, a használat módját nyomon követjük és ha változtatni kell, akkor változtatunk.

Monitor: *Az Internet-használatért fizetnek a minisztériumok?*

H.J.: Egyelőre nem, a különböző tárcák a miniszterelnöki hivatalon és az IIF-en, azaz a kutatói hálózaton keresztül érhetik el az Internet-et, így most még olcsó az Internet használata. Az év végén újra kell gondolnunk, hogy ki mit fizet, mert a miniszterelnöki hivatal hosszú távon nem tudja vállalni az Internet használat költségeit – még akkor sem, ha mi szorgalmazzuk, hogy egyre több legyen az Internet lekérdezés. A tárcák egyébként saját informatikai tervvel rendelkeznek, amit rendszeresen aktuáli-

zálunk, s amit beépítünk a kormányzat stratégiai informatikai tervébe is. Elkezdődött a minisztériumok által felügyelt szervezetek informatikai stratégiai tervezése is, például a Földhivataloknál, szeretnénk, ha ez a munka kiterjedne az APEH, a vám, és a többi szervezet felé. Vannak szervezetek akik már eddig is készítettek terveket, mint a rendőrség, a tűzoltóság és a határőrség. Jó lenne, ha a közigazgatásban mindenhol elfogadnák, hogy az informatikai rendszereiket tervszerűen kell továbbfejleszteni. Ehhez mi ajánlásokat adunk, konzultációkat biztosítunk, beindítottunk egy képzést is, ami a minisztériumi számítástechnikai szakembereket felkészíti bizonyos szakfeladatok ellátására. Van tucatnyi olyan emberünk, akiket külföldiekkel képeztettünk ki és a tanultakból le is vizsgáztak. Ily módon akkreditált papírjuk van a szakismertükről. Most már nem csak el láthatják az adott feladatot, de oktathatják is, sőt fel vannak hatalmazva, hogy bizonyítványt is kiadhassanak a hallgatóknak. Ilyen tanfolyamot rendeztünk például a strukturált rendszerfejlesztési módszertan (SSADM) oktatására. Elkezdtük az Euromethode honosítását és kipróbálását, ezzel is igyekszünk az európai gyakorlatot megismerni és ami nálunk is alkalmazható, azt felhasználni. Dolgozunk a közbeszerzések ügyén, az informatikai és telekommunikációs termékekre nekünk kell elkészíteni valamilyen normatívákat az Európai Unió ajánlásai alapján.

Monitor: *El már a közbeszerzési törvény?*

H.J.: Október elsején lép hatályba, most készülnek azok a jogszabályok, amelyek – különösen a közigazgatásban – a végrehajtását fogják segíteni. Az az elképzelés, hogy állami pénzekből csak a közbeszerzési listán szereplő informatikai és telekommunikációs berendezéseket lehessen vásárolni. Beszerzési szempont például, hogy a termék nyílt rendszerű és minőségi legyen, de még lesznek más szempontok is, amiket folyamatosan fogunk kialakítani. A választás szabadsága csak a listán belül lesz meg a közintézményeknek.

Kovács Győző